

УДК 811.161.2

Пац Л.І.

к. філол. н., доцент кафедри українознавства та латинської мови

Національного фармацевтичного університету

Україна, Харків

ТЕСТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ Й КОРЕКЦІЇ ЗНАТЬ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті йдеться про тестування як важливий засіб не лише визначення рівня навчальних досягнень іноземних здобувачів вищої освіти, а й засіб корекції навчального процесу з метою поглиблення теоретичних знань і закріплення практичних навичок з української мови. Приділено увагу особливостям використання тестових завдань різного формату, зокрема закритої форми, відкритої форми, на встановлення відповідності та послідовності. Зроблено висновок, що банк грамотно підібраних завдань задовольнить потреби в оцінюванні рівня знань іноземних студентів і надасть можливість оптимізувати навчальний процес.

Ключові слова: *тест, тестування, навчальний процес, моніторинг, валідність, дистрактор.*

Постановка проблеми. Важливою складовою сучасного освітнього простору є контроль за рівнем засвоєння знань, особливо якщо це стосується іноземних студентів, для яких вивчення української мови ускладнюється комплексом об'єктивних і суб'єктивних чинників, з-поміж яких визначальним є відсутність україномовного середовища поза навчальним процесом. **Ми маємо на меті** з'ясувати переваги й недоліки використання тестових завдань на заняттях з української мови в групах іноземних студентів.

Виклад основного матеріалу. Тестування – це саме той метод, який дозволяє не лише проаналізувати успішність кожного студента, а й корегувати навчальний процес, зробити систему оцінювання прозорою й об'єктивною. Поряд з іншими формами контролю тестування є адекватним інструментом діагностики рівня навчальних досягнень, організації та управління навчальним процесом.

Термін *тест* походить від англ. *test* – випробування, перевірка, що в освітньому середовищі виявляється як система формалізованих завдань, призначених для встановлення освітнього (кваліфікаційного) рівня особи [4].

Особливо важливий внесок у сучасну тестологію було зроблено американським психологом Дж. Кеттелом, який розробив завдання, названі «розумовими тестами», що призначались для визначення інтелектуального рівня студентів коледжу. Психолог спирався на методи Френсіса Гальтона, який організував антропометричну лабораторію, де відвідувачі могли перевірити свої фізичні якості, фізіологічні можливості організму і психічні властивості. Послідовність завдань, що їх потрібно було виконувати для виявлення тих чи інших якостей особистості, одержала назву «тест». Це стало відправним моментом для ідей, запропонованих Дж.Кеттелом, що й на сьогодні визначають більшість вимог як до тестових завдань, так і до самого процесу тестування [3, 4].

Варто зауважити, що тестування як метод оцінювання рівня засвоєних знань і в разі потреби їх корекції не новий і в межах вітчизняного освітнього простору: використання тестів у різні періоди зазнавало то активної підтримки з боку державних органів та вчених-методистів, педагогів, психологів, то піддавалося нищівній критиці. Про це предметно говорить у своїй роботі А. С. Тернова, зауважуючи, що практичного значення тести набули після створення в 1925 році тестової комісії при педагогічному відділі Інституту методів шкільної роботи, у завдання якої входила розробка стандартизованих тестів для радянської школи, їх масове використання в закладах освіти. За допомогою таких тестів, що створювались на основі

американських, можна було перевірити знання учнів з правопису, лічби, розв'язування задач, географії, природознавства й суспільствознавства. До тестів додавались інструкції й особові картки для врахування прогресу учня. Цей час характеризується інтенсивним і неконтрольованим використанням тестів у системі народної освіти. Масові тестові дослідження не завжди підкріплювались серйозною перевіркою якості інструментарію. З огляду на поширення «тестоманії» та низки інших суб'єктивних причин було прийнято постанову «Про педологічні перекручення в системі Наркомпросу» від 4 липня 1936 року, у якій було заборонено використання тестів та анкет. Хоча мова йшла зовсім не про навчальне тестування, термін «тест» став символом «педологічних перекручень» і будь-які тести вважались «буржуазним засобом» [3, с. 34]. Нині ж тестування – це один із активно використовуваних методів діагностики навчальних досягнень, що водночас дозволяє керувати навчальним процесом, оскільки виявляє прогалини в знаннях і дає можливість викладачеві робити акцент на окремих важко засвоєваних питаннях чи навіть темах змістового модуля. Тестування може мати різну мету, що, на думку вчених, уможливорює виділення таких груп тестових завдань:

- ✓ для розподілу екзаменованих на групи (рівні)
- ✓ з метою поточного контролю
- ✓ задля діагностики
- ✓ для проведення підсумкового контролю
- ✓ з метою корекції [1, с.85].

Як свідчить практика, метод тестування, як і будь-який інший, має свої переваги й недоліки. З одного боку, є відчутні переваги впровадження тестових завдань на заняттях з української мови для іноземних студентів: зниження витратності часу на перевірку знань, умінь і навичок, об'єктивність оцінювання, проведення відповідного моніторингу в усій групі одночасно незалежно від кількості студентів, можливість самоконтролю за рівнем отримуваних знань. Окрім того, іншомовним студентам, як правило, важко

чітко сформулювати свою думку, а при наявності варіантів відповіді вони мають більше часу на розуміння самої суті і запитання, і відповіді. З іншого, недоліки теж мають місце: можливий випадковий вибір правильної відповіді чи підказка одногрупника (щоб уникнути цього, кількість варіантів тестових завдань має відповідати кількості студентів у групі); викладач бачить лише кінцевий результат, а послідовність дій чи хід думок студента при цьому не зрозумілий; поза увагою залишається вироблення навичок усного українського мовлення; зазвичай варіанти тестових завдань одного рівня, що унеможливує врахування стану підготовки окремих студентів. Окрім цього, варто дотримуватись загальноприйнятих вимог як до тестів, так і до організації процесу тестування. По-перше, студенти мають бути в рівних умовах: виконання тестів в електронному вигляді в комп'ютерному класі чи на сайті в розділі самостійна робота або дистанційне навчання, залежно від формату, обраного кафедрою; робота з надрукованими тестовими завданнями безпосередньо на практичному занятті тощо. По-друге, необхідно виключити можливість пошуку відповіді в підручниках чи посібниках та в мережі Інтернет через мобільні телефони. По-третє, має бути чітко визначений час для виконання завдань, причому краще, коли він розумно обмежений і створюється ситуація, схожа до мозкового штурму: мінімум часу стимулює розумову діяльність людини. І нарешті, умова завдання повинна бути сформульована чітко, зрозуміло, доступно для студента-іноземця.

Успішне використання завдань тестового характеру передбачає також правильну організацію роботи зі студентами до проведення контролю знань і обов'язковий аналіз виконаних тестів. Підготовча робота полягає в тому, що викладач має чітко окреслити тему чи змістовий модуль, що підлягають контролю, і довести це до відома студентів, відпрацювати навички роботи з тестовими завданнями безпосередньо на занятті та як домашнє завдання з ґрунтовним аналізом отриманих результатів, що дасть студентам змогу

відкоригувати свої знання, усунути інформаційні прогалини й ретельніше підготуватись до модульного контролю у вигляді тестових завдань.

Важливою умовою успішного використання методу тестування є різні чинники: і рівень володіння студентами українською мовою (немає потреби виконувати тести на перших заняттях), і правильний вибір теми, рівень знань із якої підлягає контролю, і вправність укладання тестових завдань, призначення яких – вимірювання досягнень. Мета такого вимірювання – визначити рівень досягнень особи, яка тестується, незалежно від результатів інших. У цьому випадку домен оцінювання (змістовий компонент) вибирається неширокий, а з певним ступенем деталізації програмного матеріалу, який оцінюється. При цьому рівень складності тестових завдань, а отже, тесту загалом, має відповідати рівню засвоєння матеріалу: знанням, розумінню, застосуванню, аналізу тощо [1, с. 11].

Дидактичний потенціал тестового контролю може бути успішно реалізованим лише за умови валідності тесту, тобто його спроможності перевіряти саме ті теоретичні знання й практичні навички, рівень засвоєння яких оцінюється. Не менш важливим фактором є дотримання рівноваги між окремими тестами в межах тестового завдання: між кількістю тестів і навчальним матеріалом дисципліни чи окремої теми має бути витримана пропорційність із тим, щоб не залишилась поза контролем бодай-яка частина матеріалу. Для того щоб студенти-іноземці впоралися з поставленими завданнями і можна було оцінити реальний рівень їхніх знань з української мови, необхідно адаптувати тестові завдання до конкретних умов залежно від мови навчання: українська, російська, англійська, – складу групи, рівня навченості, часу перебування в Україні тощо. Простота тесту – чіткість, зрозумілість формулювань – мають поєднуватися з достатнім рівнем складності, задля чого потрібно правильно добирати дистрактори. Під *дистрактором* (походить від англ. distract – відволікати) розуміють неправильну, але правдоподібну відповідь у тестових завданнях із вибором однієї чи кількох правильних відповідей [4]. Дистрактори спрямовані на те,

щоб усунути момент вгадування студентом правильної відповіді, якщо він слабо орієнтується в матеріалі, засвоєння якого перевіряється тестами. При цьому варто звертати увагу, щоб на структурному рівні неправильні відповіді не відрізнялись від правильної, а за змістом не містили відкритих підказок або й зовсім не стосувались теми, рівень засвоєння якої підлягає перевірці.

Для контролю за рівнем знань і навичок студентів нині використовують різноманітні формати тестових завдань, але всі вони мають урахувувати рівень володіння іноземними студентами українською мовою, їхню здатність розуміти суть умови тесту і виявляти співмірність на шкалі, що перевіряємо і яким чином ми це робимо.

Загальноприйнята класифікація тестових завдань охоплює:

- ✓ завдання закритої форми (з вибором однієї або кількох правильних відповідей)
- ✓ завдання відкритої форми
- ✓ завдання на встановлення відповідності
- ✓ завдання на встановлення послідовності.

Досвід роботи засвідчує, що іноземним студентам під силу виконати тестові завдання будь-якого різновиду: закритої форми, де вибір однієї чи кількох правильних відповідей має бути прописаний у завданні; відкритої форми, що вимагають короткої відповіді словом чи словосполученням або самостійного формулювання відповіді; завдання на встановлення відповідності. Малоімовірно видається використання завдань на визначення послідовності, хіба що, наприклад, розставити слова за алфавітом, упорядкувати систему відмінків тощо, але це можливе на початкових етапах знайомства іноземців з українською мовою.

Звернімося до досвіду укладання тестових завдань з метою поточного контролю початкового рівня знань з української мови студентів-іноземців, для яких українська мова не є мовою навчання. Найпростішими є завдання закритого типу, що передбачають одну чи декілька правильних відповідей.

Саме з таких завдань варто розпочинати вироблення в студентів навичок роботи з тестами. Вони можуть стосуватися:

- ✓ загальної характеристики частин мови
- ✓ окремих граматичних категорій
- ✓ відмінювання змінних частин мови
- ✓ правопису самостійних і службових слів тощо.

У першій частині таких завдань сформульовано запитання або незакінчене твердження, а друга частина містить варіанти відповідей чи варіанти кінцевих положень наведених тверджень. Наприклад: *Позначте ряд, у якому правильно вжито порядковий числівник у давальному відмінку; Змінна самостійна частина мови, що вказує на предмети, ознаки чи кількість, але не називає їх – це ...*

У тестових завданнях відкритої форми відсутні варіанти відповіді: студент має сам дати стислу відповідь або розлогу у вигляді есе. Так, студент має обрати потрібне за значенням слово або вжити необхідно словоформу, наприклад, вписати одне з запропонованих слів відповідно до контексту, чи записати числівник словом, поставивши його в потрібний відмінок, або вписати граматичні ознаки певної частини мови тощо. Такі завдання можуть вимагати відповіді не лише одним чи двома словами, а й короткими реченнями: *Сформулюйте правило вживання апострофа після префіксів; Дайте визначення якісних прикметників і под.* За умови надання розгорнутої відповіді студент має побудувати власне висловлювання, що, як правило, стосується розмовних тем, які розглядали на практичних заняттях: *Моє улюблене заняття, Моя родина, Подорожуючи Україною, Спорт у моєму житті.* Написання есе дає змогу оцінити рівень сформованості мовних компетенцій, уміння студента висловлювати свої думки чітко й послідовно, побачити, яким є лексичний запас студента. З використанням завдань відкритого типу усувається можливість угадування студентом правильної відповіді, що дозволяє не лише більш якісно оцінити рівень знань, а й внести корективи в організацію подальшого навчального процесу.

Завдання на встановлення відповідності варто використовувати, коли студенти вже мають достатній обсяг знань, щоб розуміти сутність запропонованих до зіставлення явищ, бачити зв'язок між формою та змістом, уміють за властивостями чи ознаками розпізнавати об'єкт. Завдання, де елементам однієї множини необхідно поставити у відповідність елементи іншої, ефективні як для контролю знань із боку викладача, так і для самоконтролю. Формат розширеного вибору дозволяє актуалізувати знання студентів з окремої теми чи навіть змістового модуля, систематизувати вивчене. Порівнюючи матеріал лівої й правої колонок, тестованому необхідно утворити логічні пари відповідно до поставленого завдання: одному елементу лівої частини відповідає один елемент правої; одному елементу лівої відповідає декілька елементів правої частини; права колонка містить один чи декілька зайвих елементів, що не можуть утворити відповідність, але є достатньо правдоподібними дистракторами.

Завдання такого типу є дієвими для контролю за рівнем засвоєння іноземними студентами самостійних частин мови в їх визначальних характеристиках. Це можуть бути завдання такого типу: *Установіть відповідність між словами та їх частиномовною приналежністю; Установіть відповідність між словами, що подані російською мовою, та їх перекладом українською мовою.* Коли ж ідеться про глибше вивчення конкретної частини мови, то завдання на встановлення відповідності можуть стосуватись груп чи розрядів слів за значенням або за будовою, граматичних категорій, особливостей відмінювання змінних частин мови тощо.

Попри суттєву перевагу завдань на встановлення відповідності – можливість перевірити знання певної теми в цілому, є ряд недоліків: по-перше, не всякий матеріал підлягає тестуванню в такому вигляді, по-друге, укладання цих завдань є достатньо трудомістким процесом, по-третє, правильну відповідь студенту можуть підказати асоціативні зв'язки між компонентами лівої та правої частин.

Завдання на встановлення правильної послідовності теж можна використовувати на заняттях з української мови, зокрема коли йдеться, наприклад, про правильний порядок слів у реченні, ієрархічне підпорядкування мовних одиниць одна одній тощо, але такий різновид тестових завдань не є продуктивним для перевірки знань здобувачів вищої освіти з української мови.

Висновки. Практика роботи з іноземними студентами засвідчує, що тестування є важливим засобом визначення рівня знань іноземних студентів з української мови та корекції навчального процесу відповідно до виявлених у ході тестування проблем засвоєння основних теоретичних положень, вироблення мовних і мовленнєвих навичок, але лише одним із багатьох можливих і потрібних. Звичайно, укладання тестових завдань вимагає від викладача максимальних зусиль, але з часом банк таких завдань задовольнить потреби в оцінюванні рівня знань іноземних студентів і надасть можливість оптимізувати навчальний процес.

Література

1. Булах І. Є. Створюємо якісний тест : навчальний посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. –160с.
2. Пац Л. І. Тестування в процесі вивчення української мови як іноземної // Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції «Поєднання інноваційних і традиційних технологій навчання української та іноземних мов як чинник забезпечення дієвості знань». – Харків, ХТЕІ КНТЕУ, 2018. – С. 353 –356.
3. Терновая А. С. Тестирование как эффективный метод определения уровня успеваемости учащихся // Информатика. Всё для учителя. – 2018. – № 12 (96). – С. 29 – 45.
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

References

1. Bulakh I. Ye. Stvoriuiemo iakisnyi test : navchal. 'nyiposib. / I. Ye. Bulakh, Mruga M. R. – K. : Maister-klas, 2006. –160 s.

2. Pats L. Testuvannia v procesi vyvchennia ukrains'koi movy iak inozemnoi// Materialy V Vseukrains'koi naukovo-praktychnoi konferencii «Poiednannia innovaciinykh i tradyiciinykh technologii navchannia ukrains'koi ta inozemnoi mov iak chynnyk zabezpechennia diievosti znan'». – Kharkiv, 2018. – S. 353 –356.
3. Ternovaia A. S. Testirovaniie kak effektivnyi metod opriedieleniia urovnia uspievaiemosti uchashchikhsia // Informatika. Vs'o dlia uchitielia. – 2018. – № 12 (96). – S. 29 – 45.
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki>

Pats L. I.

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, of the Department
of Ukrainian Studies and the Latin Language
National Pharmaceutical University*

Ukraine, Kharkiv

***TESTING AS A MEANS OF ASSESSMENT AND CORRECTION OF
FOREIGN STUDENTS KNOWLEDGE IN THE UKRAINIAN LANGUAGE***

The article deals with testing as an important means not only of the determination of educational level of foreign applicants' achievements in higher education, but also as a means of correction of the educational process in order to deepen theoretical knowledge and improve practical skills in the Ukrainian language. Special attention is given to the peculiarities of using assessment tasks of different formats, in particular the closed and the open forms, matching and consistency. It is concluded that the bank of appropriately selected tasks will meet the needs for assessing the level of knowledge of foreign students and will enable to optimize the educational process.

Keywords: *test, testing, educational process, monitoring, validity, distractor.*

